

ברגן-בלזן בישראל
IRGUN SH'ERIT HAPLETA

ארגון שארית הפליטה
BERGEN-BELSEN ISRAEL

הקול שלנו אונדזער שטימע

גיליון מס' 3
ראש השנה תשע"ב
ספטמבר 2011

מעגל שנסגר

אביבה ברלינסקי-טל

21 בפברואר 1947 היה יום חורף קפוא במחנה העקורים ברגן-בלזן. לא הרחק משם, בבית החולים ע"ש גלין-יוז, נולדתי, בת יחידה, רזונת וכה להורי - הלה ויעקב ברלינסקי. הורי נישאו כששה חודשים לפני פרוץ המלחמה וכמעט מיד הופרדו למשך שנים. הם נפגשו שוב בברגן-בלזן.

באורח פלא הגיעה לשם גם דודתי רוזיה ובנה בן השש, עוזר, שאותם הצילה אמי, עם יוסף, הבעל והאב. גם אחיה של אמי, רומק, הגיע למחנה העקורים ברגן-בלזן, והתחתן שם עם אשתו השנייה, פרידה.

הם ועוד מספר חברים, אחד-עשר אנשים, גרו יחד בחדר אחד בכניין "R.B.1". לשם הובאתי גם אני, התינוקת.

בחדר התגורר גם אורח מארץ-ישראל, חייל הבריגדה היהודית, צעיר בשם יצחק קמינסקי.

הורי ביקשו מיצחק קמינסקי שיציע שם יפה, שיביע רוח נעורים והתחדשות וגם שיהיה פופולרי בארץ-ישראל, שאליה עמדו לעלות. יצחק הציע את "אביבה", המביע את האביב, ההתחלות החדשות, אור שמש ופריחה. וכך ניתן לי שמי.

יצחק קמינסקי חזר כעבור זמן קצר לארץ, הצטרף במסגרת חטיבת "כרמלי" של הפלמ"ח לשיירת יחיעם" ונפל בט"ז באדר ב' תשי"ח (25.3.1948), כשהוא רק בן 25, בן יחיד להוריו.

זמן קצר לאחר נפילתו, מתו שני הוריו ונקברו לא רחוק ממקום מנוחתם האחרונה של 47 חללי השיירה. יצחק קמינסקי מונצח באנדרטת "שיירת יחיעם" וכן בספר "גווילי אש", שם פורסמו כמה ממכתביו.

לימים נישאתי לאיש ושמו יחיעם. כששאלתי לפשר שמו, סיפר לי כי הוא הילד הראשון שנקרא על שם בן דודו, יחיעם וייץ, שנהרג בליל הגשרים, ושעל שמו נקרא קיבוץ "יחיעם" וכן "שיירת יחיעם" שניסתה לפרוץ אליו את המצור ובה נהרג יצחק קמינסקי...

חברים יקרים, עם פרוס השנה החדשה אנו שמחים להגיש לכם גיליון חדש של "הקול שלנו" - "אונדזער שטימע" המחודש.

גיליון זה, מספר 3, מתאפיין במשהו מיוחד מאד עבורי. הפעם מרבית הכותבים הם בני הדור השני שנולדו במחנה העקורים ברגן-בלזן, ושחינוך שזורים זה בזה במידה רבה.

רובנו גדלנו יחד כחברי ילדות ובין אם שמרנו על קשר שוטף במשך השנים ובין אם לא, הרי החוט המקשר בינינו חזק ומרגש והופך אותנו ל"חבורה שכזאת", שהמרחק והזמן לא יכולים לשנות אותה. לא רק אנחנו היינו חברים, אלא שגם ההורים של כולנו היו "יידודים" וה"יידודות" שלנו, שהרי זודים אמיתיים לא היו.

אביבה ברלינסקי-טל מספרת על מעגל שנסגר - מעגל שהחל בחייל הבריגדה היהודית בברגן-בלזן, והמשיך בארץ בשיירת יחיעם; **מנחם (מני) רוזנפוט** מניו-יורק, שאביו, יוסל ז"ל, הוא עבורו מודל למנהיגות ומסירות; **שרה פוסלושני-גולנדסקי**, שמתרגשת מזכרונות האחד בספטמבר; ואני, **יוכי אולבסקי-ריץ**, שמרימה את הדגל וממשיכה את המסורת שהורינו התחילו בה.

איתנו פה בעיתון ילדים נוספים ממחנה העקורים: **פלישיה פיגלרץ-אנקור**, מנשוויל טנסי, שמספרת על יוזמת ההנצחה במדינה שלה; **מרים בסמן**, שממשיכה באווה את השושלת; **ציפי קיכלר**, שמתווכחת עם אלוהים - כעת לקראת הימים הנוראים; ובן הדור הרביעי - **עומר פימונטל** בן 11 מסינגפור, נכדו של פיני דריילינגר, חברנו, יליד בלזן.

עוד בין הכותבים: **תאייל (מיל.) יהושע (שיקי) שני**, שכתבונק חי עם הוריו במשך שישה חודשים במחנה העקורים ברגן-בלזן, ומספר על מבצע אנטבה, שבו שימש כטייס המוביל - וגם זו סגירת מעגל; **שוש ענבר** ביקרה עם אימה מלכה וייס-גנץ ז"ל במחנה ברגן בלזן וגם היא סגרה שם מעגל.

לכבוד לנו לארח את **ד"ר תומס ראהה**, ראש המחקר והתיעוד וסגן מנהל אתר ההנצחה ברגן-בלזן, שכותב על הילדים במחנה הריכוז.

הכתבה של אבי, **רפאל אולבסקי** ז"ל, מתארת מכלי ראשון את "הימים הנוראים" בבלזן; וסוגר את העיתון הסרט "מחכים למולדת" של העיתונאית הגרמניה **אנגלה זונטג**, שזכה במקום הראשון בפסטיבל הסרטים היהודי בטורונטו, קנדה.

הרמטכ"ל, **רב-אלוף בני גנץ**, שאמו השתחררה בבלזן, שולח לנו ברכה מיוחדת לקראת ראש השנה (בעמוד 5) ומספר על פרויקט "פרח לניצול".

לקראת שנת תשע"ב:

בשעת סיום עריכת העיתון ותחילת השנה החדשה

מי יתן שבעת הזאת נזכה אכן לשנה טובה!

תכלה שנה עם בעיותיה

תחל שנה עם ברכותיה

תודה שאתם עימנו בפעילותנו!

שנה טובה ומתוקה לכולכם!!

יוכי ריץ-אולבסקי

הקול שלנו - אונדזער שטימע
Undzer Sztyme - Our Voice

בהוצאת ארגון שארית הפליטה ברגן-בלזן בישראל

ת"ד 8199, תל אביב-יפו 61081

irgun.bergen.belsen.israel@gmail.com

עורכת ראשית: **יוכי ריץ-אולבסקי**

עורכים: **אריה אולבסקי, שרה גולנדסקי**

עיצוב והפקה: **פרסום המערכת טל. 03-5567373**

חברי הנהלת הארגון: **אריאל יהלומי - יו"ר, זאב פישלר, טוני דריילינגר, שרה גולנדסקי, ציפי קיכלר, יוכי ריץ-אולבסקי, תרצה זאבי. גזבר: פיני דריילינגר**

תמונת השער:

קבוצה מחברי הארגון ליד אנדרטת מגילת האש בסיוור "הצנחנים בוכים", בהדרכת משה חרמץ, שאביו שאול ז"ל השתחרר בברגן-בלזן.

מברגן בלזן לאנטבה

ביום הפעולה לא סיפרתי לאורנה אשתי שאני יוצא לדרך. אמרתי רק שייטכן שלא אחזור לישון בבית. עשיתי זאת מתוך הכרה מלאה: לא רציתי שיעבור עליה ליל שימורים עם ילדינו הקטנים. בדיעבד הובהר לי שהייתי כנראה היחיד מבין חבריי לטיסה שקיבל החלטה כזו.

הרגע המחריד ביותר במהלך המבצע היה לשמוע את ההודעה בקשר הסיירת כי יוני נתניהו נפגע. הייתה הרגשה של כישלון - יוני היה איש המפתח למבצע כולו. אבל הנחמה הייתה הצלת החטופים: אחד הרגעים המרגשים עם הנחיתה היה החיבוק שקיבלתי מברגן - חיבוק אמיץ וחם לטייס השוכן בתוך טרבל טיסה מצחין כ-20 שעות בחום אימים. היה נפלא להגיע הביתה מלווה בילדי הגן נושאים זרי ורדים.

מה שלא מרפה ממני היא השאלה מה הייתה תחושתו של אבי, שקיבל את פניו בביתנו, בקרב עשרות אורחים ובני משפחה. על מה חשב אז, ב-4 ביולי 1976. אני הרי בנו התינוק של יהושע, זה שבמכתבו מברגן-בלזן כתב עליו כי הוא "נותן לו את שמחת החיים". בראשי חלפו מחשבות כשהתכונתי שבו, יושב בלב האירוע ומנהל אותו ביד רמה.

אני משער כי הבין אז, כי הילד הזה ממחנה העקורים, שגדל להיות טייס בכיר בכך מעגל והביא כבוד לזכר המשפחה שנספתה. אני מניח, שבזכות התרוממות הרוח ובאותו ערב מיוחד, נוספו לו שנות חיים. לעולם לא אדע. כמה חבל שלא שאלתי.

ככל שהשנים נוקפות, אני צולל עמוק יותר לתקופה השחורה של השואה. לא גיליתי בכך כל עניין בצעירותי, ובמנעתי מדבר על כך עם הוריי, מה גם שהם לא נלהבו להיכנס לנושא. הוריי ברחו מעירים עם התקרבות הנאצים והגיעו עד סיביר, שם נולדתי. כתינוק "ביליתי" שישה חודשים במחנה העקורים בברגן-בלזן, מיד לאחר המלחמה.

רק לאחרונה גיליתי מכתב ששלח אבי משם לידידו במשמר-העמק, ובו הוא מתאר את קורותיו בשובו לעיר הולדתו, שם גילה כי הוריו נחנקו במחנה השמדה ואחיותיו נערכו בביתם על ידי אוקראינים שיכורים.

סיפור מבצע אנטבה, בו שימשתי כטייס המוביל, נדון וסופר רבות עם השנים. הייתי שותף לכך ועדיין אני נענה, לעיתים נדירות, לפניות של גופים לוחמים לחלוק עימם את חוויותיי. מפגשים כאלה היו לי בכסיסי חיל האוויר, המארינס, הצבא והצי האמריקאיים, אבל אחד המרתקים שבהם היה מפגש עם טייסים ממלחמת העולם השנייה, שנערך בנורבגיה. דיברתי שם בפני קבוצת טייסים מבוגרים, שאין להם כל קשר ועניין מיוחד לישראל, והם ישבו פעורי-פה מול סיפור, שבעת ההיא נשמע כמעט דמויני, על קבוצת לוחמים וטייסים צעירים, יהודים, ישראלים, המבצעים משימה של חילוץ בני עמם מירי מחבלים. חילוץ בני עמם מידי מחבלים.

אני משער כי אבי הבין אז, כי הילד הזה ממחנה העקורים, שגדל להיות טייס בחיל האוויר הישראלי וזה עתה שב ממבצע הצלת יהודים, סגר מעגל לזכר המשפחה שנספתה

אני משער כי אבי הבין אז, כי הילד הזה ממחנה העקורים, שגדל להיות טייס בחיל האוויר הישראלי וזה עתה שב ממבצע הצלת יהודים, סגר מעגל לזכר המשפחה שנספתה.

לקראת פרסום הכתבה בעתון "הקול שלנו" ביקשנו את תגובתו של תא"ל (מילי) יהושע (שיקי) שני והוא כתב לנו:
הופתעתי ממספר התגובות ומעוצמתן לאחר פרסום הכתבה "מברגן-בלזן לאנטבה".
הנושא הנורא הוא לא ימות לעולם.
גם כיום יש להמשיך ולחשוב על העבר על מנת להתחזק לקראת העתיד.

שפר גורלי להיות במקום הנכון ובזמן הנכון במבצע מזהיר, עם טייסת צעירה, נחושה, מאומנת היטב, עם צוותי אוויר וקרקע נפלאים ולצד סיירות נועזות. אני זוכר כי ראש הממשלה דאג, יצחק רבין ז"ל, אומר, כי סיירת מטכ"ל, שהשתתפה בפעולה, הינה כה מקצועית, עד שמיקומו המרוחק של הטרמינל עם בני הערובה, באנטבה, לא היה משמעותי עבורם. כל מה שנדרש להם זה להגיע לפתח הבניין ומשם ידעו את מלאכתם.

הכתבה של תא"ל (מילי) יהושע (שיקי) שני פורסמה ביידיעות אחרונות ביום שני 4.7.2011

"הימים הנוראים" בבלזן

רפאל אולבסקי (ז"ל)

כשלמדנו אצל הרבי ב"חדרי" לא יכולנו לתפוס את מובנם של דברים רבים. לשאלותינו התמימות היה הרבי עונה תשובה חוזרת ונשנית: "כשתגדלו, ילדים, תבינו את הכל".

מאז גדלנו, ברוך-השם, ושכחנו מה שהרבי היה אומר ורומז לנו. הרהורים אלה עלו לאחרונה בראשי בהתקרב "הימים הנוראים".

הייתי במחיצתם של יהודי בלזן גם בימי הלחץ והמצוקה וגם בימים שלאחר השחרור, ולמדתי מהם דברים רבים, ומה שלמדתי עכשיו ממראה עיני הוא מאלף ביותר.

ראיתי אלפים מיהודי בלזן נוהרים בלילות ובבקרים של "הימים הנוראים" אל עבר בתי-המדרש וה"שטיבלעך" שבמחנה. היו ביניהם יהודים מכל הגוונים - סתם יהודים, יהודים-של-חול ויהודים-של-שבת, אנשי קיבוצים וחברי מפלגות. עתה אין זאת ברגן-בלזן שמכבר, שבה "אין בית אשר אין שם מתי", אלא אין בה בית שאין בו מתפלל. בדיוק כן! ביימים הנוראים השנה כולם התפללו, איש ואשה, זקן ונער, כבימים ההם בבית, בזמנים הטובים שחלפו ואינם.

תשאלו בוודאי, מה הייתה הסיבה לכך? מה קרה להם לאנשים האלה, שהם נהרו בערבים ובבקרים של "הימים הנוראים" לבית הקולנוע?

הסיבה לנהירה הזאת של יהודי בלזן לאולם הקולנוע או למקומות אחרים הייתה פשוטה ביותר: הם הלכו להתפלל! כל אחד מהם בא עם צרור הצרות שלו, כדי להניח לרגלי כסא הכבוד.

אם כך, נשאלת השאלה: מה נשתנה? במה שונה השנה הזאת מכל השנים? מדוע לא ראינו ביימים הנוראים של השנים הראשונות לשחרור קהל גדול כזה הנוהר לבתי התפילה, כפי שראינו אותו השנה? אולי גרמו לכך ההתרחשויות האחרונות של השנה שחלפה - עליות המעפילים, נושא "אקסודוס" וכדומה? אולי הלכו יהודי בלזן בהמוניהם להתפלל לאלוהים, כי יפר את מזימותיו של שר החוץ הבריטי מיסטר בוויין ושתחבולותיו נגד היהודים לא יעלו בידו. נראה שלא אלה גרמו לנהירת ההמונים לבתי הכנסת השנה יותר מאשר בשנים הקודמות. האמת היא פשוטה יותר. האנשים האלה הקימו משפחות והולידו ילדים, והם מתחילים להיזכר בימים משכבר ולהתנהג כפי שעשו אבותיהם. הילד מתחיל לגדול, ומן הראוי שיידע שהוא יהודי ויבין את משמעותם של "הימים הנוראים".

אם כך, נשאלת השאלה: מה החיפזון? הרי עד שהילד יגדל ויוכל להבין את אשר עיניו רואות, עוד יעבור זמן רב. האם לא מוטב להמתין ולשתף את הילד בתפילה כשיהיה בשל לכך?

התשובה שקיבלתי על כך הייתה מעניינת ביותר. נתנו לי אותה דווקא יהודים סוציאליסטים כשרים ושמאלנים מובהקים. הם אמרו: עלינו לחזור בעוד מועד ולהתרגל מחדש ללכת בימי חג וביימים הנוראים לבית הכנסת ולשמור על כמה ממנהגי אבותינו, כדי להרגיל את ילדינו לכך שיראו זאת כדבר טבעי...

תשובה זו נתקבלה בהחלט על דעתי. וכי מה לא עושה יהודי למען ילדיו...

בבואי בראש השנה לאולם הקולנוע, שהפך לכבוד ראש השנה ויום הכיפורים לבית כנסת, ראיתי לפני מאות יהודים, אנשי בלזן, מכל הגוונים והפלגים. לגבאי שעמד לידי אמרתי, כי עליו להזמין מייד אחרי ראש השנה שלט גדול ועליו הכתובת: "כי בתי בית תפילה ייקרא לכל... המפלגות!"

כל אלה המטיפים במשך השנה לחופש דעות ומחשבה ולוחמים ב"אנשי הדת והריאקציה החשוכים" עמדו עטופים בטליתות ומחזורים בידיהם וחזרו ברוב מתיקות על הייצרותי שפני שליח הציבור...

האמת היא שהמחלקה לענייני דת שליד הוועד היהודי הייתה צריכה להעמיד לרשות המתפללים בעל תפילה מנוסה או חזן מקצועי, כך שקהל המתפללים ייהנה מפרק חזנות ראוי לשמו או מקטע של פיוט המרעיד את הלב. אולם הואיל וראש המחלקה הדתית הוא יהודי גרמני ונוטה לנוסח התפילה של יהודי גרמניה, הוא עמד על כך שה"פיוטירבעטערס", כלומר שליחי הציבור, יהיו מיוצגים לפי מפתח מפלגתי, וכך היה: "בעל השחרית" היה "המזרחי", "היבעל קורא" היה "ציוני-כללי", "בעל המוסף" היה חבר מפא"י ו"בעל המנחה" היה איש "פועלי-ציון שמאלי".

גם העליות לתורה חולקו לפי הסכם בין-מפלגתי: כהן - מפא"י, לוי - רביזוניסט, ישראל - "המזרחי", רביעי - "השומר הצעיר", חמישי - "פועלי-ציון שמאלי", שישי - "אגודת ישראל", שביעי - "נוחם" (נוער חלוצי מאוחד), מפטיר - איש הוועד המרכזי.

מאולם הקולנוע הלכתי לבקר בבתי תפילה אחרים, ועלי להודות שמכל בעלי התפילה מצא חן בעיני זה שבבית המדרש של "האגודה". תפילתו הייתה כה מתוקה עד שהיה תענוג להאזין לו. אנשים לחשו לי בסוד, כי תפילתו כה רכה משום שלפי השמועות קיבל מאתיים "רכים" (שטרות של דולרים)...

סימני התעוררותם של חיים דתיים יהודיים בבלזן ומנהגי השבת והחגים הקמים לתחייה התחילו להטריד את מישוה, שמא יהדות ברגן-בלזן נעשית אדוקה, ואחת המפלגות השמאלניות קראה לאספת-עם ביום רביעי 24 בחודש. תחילה לא ידעו יהודי בלזן, כי הכוונה היא ליום שבו חל יום הכיפורים, אבל כשנודע להם על כך, עיקמו את אפיהם. הסוף היה שהמפלגה לא נחלה ניצחון גדול בניסיונה הזול להפך את קדושת יום הכיפורים, כי רבים, ודווקא מבין חבריה, יצאו מבתי התפילה בשעת ההפסקה בין "שחרית" ל"מוסף" והלכו, כשהטליתות מתחת לזרועם, לאולם המפלגה... מה יכלה המפלגה המסכנה לעשות כשחבריה הלכו להתפלל במשך כל היום? הם רק התייצבו בבית מפלגתם, כדי לדעת מה רוצים מהם...

למדתי רבות מ"הימים הנוראים" של השנה. התחוורה לי תשובתו של הרבי מימי ילדותי: "כשתגדלו, ילדים, תבינו את הכל".

למדתי לדעת, כי בעניינים שבין אדם לחברו יש למפלגה כוח להשפיע, אבל כשמגיעים לעניינים שבין אדם למקום, המפלגה היא חסרת השפעה לחלוטין; כי שורשי העבר והפחד מפני העתיד, הנטועים עמוק עמוק בנשמת האדם, חזקים יותר מכל מצעי המפלגות ומכל ההטפות של מנהיגיהן.

מילות הפיוט "אביר כי שמך נאה" הלמו בהחלט את בלזן היהודית ביימים הנוראים של השנה, ועליה להיות גאה בכך.

בלזן, תשרי תשי"ח

פרח לניצול

הרמטכ"ל ביקר ניצולי שואה במסגרת פרויקט "פרח לניצול"

"היכולת לקחת איתכם את זיכרון השואה ובכל זאת להחליט שמקיימים חיים אישיים, חיי משפחה, חיי מדינה וחיי אומה היא מרשימה ומוערכת" כך אמר ראש המטה הכללי, רב-אלוף בני גנץ, בעת שהשתתף בפרויקט "פרח לניצול".

צה"ל, הקרן לרווחה לנפגעי השואה בישראל וועידת התביעות. בפרויקט חשוב זה, לוקחים חלק כ-10,000 מפקדים וחיילים, מתוכם כ-32 מפקדים בכירים בדרגת תת-אלוף ומעלה, ובראשם ראש המטה הכללי, רב-אלוף בני גנץ.

מיזם "פרח לניצול" מסייע לנו להנחיל את זיכרון השואה והנספים בה, את השלכותיה הלאומיות והאנושיות, אך גם לחלוק כבוד והערכה לאלו ששרדו את התופת וחיים בינו.

צה"ל רואה חשיבות רבה בהעמקת החינוך להנחלת זיכרון השואה כמרכיב חשוב במגוון הערכים שמקנה צה"ל לחייליו. פעילות זו היא חלק בלתי-נפרד מהמאמץ לחיזוק תחושת השייכות של החייל היהודי למדינת ישראל ולצה"ל.

באגרת מיוחדת שהועברה לכלל חיילי צה"ל המשתתפים בפרויקט כתב קצין החינוך והנוער הראשי, תת-אלוף אלי שרמייסטר: "לדורנו זכות גדולה בעצם קיום פגישה זו. המפגש מאפשר להודות לכל הניצולים אשר שרדו את הזוועות ולקחו חלק בהקמת המדינה והחברה בישראל. בעבור ניצולי השואה אתם, חיילי צה"ל, נציגיה של מדינת ישראל. צה"ל כמדינת ישראל כולה, רואה בשואה אירוע מרכזי ומכונן בתודעה הלאומית. מיזם "פרח לניצול" מסייע לנו להנחיל את זיכרון השואה והנספים בה, את השלכותיה הלאומיות והאנושיות, אך גם לחלוק כבוד והערכה לאלו ששרדו את התופת וחיים בינו".

יושב ראש הקרן לרווחה לנפגעי השואה בישראל, אלוף (במילי) אלעזר שטרן: "אם לא נדע להתייחס לדור המבוגר, הדור הצעיר לא יסלח לנו על כך. השנה נקבע שיא של ניצולים המשתתפים בפרויקט. זו הוכחה לנכונותה של החברה להשפיע ולתרום. אנו נקראים עתה יותר מתמיד לשינוס מותניים על מנת שהניצולים יחיו את שארית חייהם בכבוד הראוי למייסדי המדינה ולגיבורי העם".

רב-אלוף גנץ ביקר יחד עם יושב-ראש הקרן לרווחה לנפגעי השואה, אלוף (מילי) אלעזר שטרן, בכיתו של השופט (בדימוס) מר דוד פרנקל ושם פגש את מר טומי יהודה בוק, שניהם ניצולי שואה ויקירי העיר ירושלים. במהלך המפגש העניק הרמטכ"ל תעודה ופרח לניצולים, כאות הוקרה על תרומתם להקמת מדינת ישראל. למפגש התלוותה הגברת טניה אליאב, אלמנתו של לובה אליאב שהיה מפקד הספינה בה עלו הוריו של רב-אלוף בני גנץ לארץ.

צה"ל רואה חשיבות רבה בהעמקת החינוך להנחלת זיכרון השואה כמרכיב חשוב במגוון הערכים שמקנה צה"ל לחייליו. פעילות זו היא חלק בלתי-נפרד מהמאמץ לחיזוק תחושת השייכות של החייל היהודי למדינת ישראל ולצה"ל.

במסגרת פרויקט "פרח לניצול" פוגשים מפקדים וחיילים, מכלל האגפים והחילות בצה"ל, כ-17,000 ניצולי שואה, בכתיבה או בכתי אבות.

במסגרת הביקור נחשפים הקצינים והחיילים לעדותם האישית של הניצולים ומעבירים בשם צה"ל ומדינת ישראל את מסר ההוקרה וההכרה בניצחונם ובתרומתם האישית והלאומית לתקומת מדינת ישראל. הקצינים והחיילים מעניקים לניצולים תעודה בצירוף פרח כאות לקשר האמיץ בין צה"ל לבין ניצולי השואה.

הפרויקט מתקיים זו השנה הרביעית ברציפות בשיתוף של

ראש המטה הכללי

חברי ארגון שארית הפליטה - ברגן בלזן,

בפתח שנת התשע"ב, אאחל לכם שנה טובה ומלאה בבשורות טובות. בואה של השנה החדשה, שנה של חירות, עצמאות וביטחון בארצנו, מזכירה לנו פעם נוספת את התקומה הגדולה של עמנו לאחר השואה. גם בעת הזו, אנו בצה"ל זוכרים ומזכירים את הזוועות שביצע הצורר הנאצי בבני עמנו, ומחדשים את הבטחתנו ששוב לא יעמוד יהודי ללא מגן איתן! אנו שבים ומצדיעים לכם, השורדים, על גבורתכם העיקשת.

חזקו ואמצו,

בנימין (בני) גנץ, רב-אלוף

ראש השנה התשע"ב

ראש המטה הכללי

ספטמבר 2011

ילדים במחנה הריכוז ברגן-בלזן

liberated at three different places in the end of April and beginning of May 1945.

When the Bergen-Belsen Memorial was established as a working institution with an own staff in the late 80s, it was clear that the documentation of the specific fate of child inmates in Bergen-Belsen Concentration Camp would be one of its most important tasks – from a pedagogical as well as from a historiographical point of view. E. Kolb's fundamental study on Bergen-Belsen, published in 1962, did not deal explicitly with children as inmates in Bergen-Belsen, and there was generally no intensive historical research on children in Nazi concentration camps. So the Memorial and its staff had to start their own historical research concerning this aspect of the history of Bergen-Belsen.

The first step was to collect systematically accounts by child survivors of Bergen-Belsen. This meant also to do interviews with child survivors of this concentration camp because many of them did not believe in themselves to be important eyewitnesses. So the majority of child survivors had never written accounts on their time in the concentration camp. Interviews were and are therefore an appropriate way to collect these memories and enable us to answer questions concerning their specific situation and behavior in the concentration camp: how did their relationship with their parents and other relatives develop in the concentration camp? How did they try to cope with the extreme hunger and the experience of death? What games did they play in the concentration camp and what did they mean to them?

Since 1999 it was possible for the Bergen-Belsen Memorial to conduct video interviews with survivors of Bergen-Belsen concentration camp. Since then more than 80 interviews with child survivors of Bergen-Belsen have been taken. These video interviews were also the basis for a detailed documentation of the fate of children in the concentration camp Bergen-Belsen for the new permanent exhibition of the Bergen-Belsen Memorial opened in 2007. Today the majority of the personal contacts of the Bergen-Belsen Memorial with survivors are contacts with child survivors which will enable us to continue this specific and important part of our work.

Dr. Thomas Rahe, Head of Research and Documentation, Deputy Head of Memorial

The Bergen-Belsen Memorial is very much interested in getting further information and historical sources on children in Bergen-Belsen for this ongoing research.

Please contact:

אתר ההנצחה ברגן-בלזן מעוניין להמשיך ולקבל מידע למחקר היסטורי מתמשך זה. אנא פנו אל:

Gedenkstätte Bergen-Belsen
Dr. Thomas Rahe, Anne Frank Platz
29303 Lohheide, Germany
e-mail: Thomas.Rahe@stiftung-ng.de

ד"ר תומאס ראהה, גרמניה

בין כ-50,000 האסירים של מחנה ברגן-בלזן ששוחררו על ידי הצבא הבריטי ב-15 באפריל 1945 היו גם כ-500 ילדים מכל הגילאים. שני הילדים הצעירים ביותר מבין המשוחררים היו רק בני יום אחד - שניהם נולדו ב-14 באפריל 1945. בסך הכל, 3000 ילדים עד גיל 14 היו כלואים בברגן-בלזן בנקודות-זמן שונות - הרבה יותר מאשר ברוב מחנות הריכוז האחרים.

הסיבה העיקרית למספר העצום של ילדים במחנה ברגן-בלזן הוא המיקום הייחודי של המחנה הזה במערכת מחנות הריכוז הנאציים. מחנה ברגן-בלזן הוקם בתחילת 1943, לא כמחנה ריכוז טיפוסי אלא כמחנה מעצר המיועד באופן בלעדי עבור קבוצות ספציפיות של אסירים יהודים, שהיו אמורים להיות מוחלפים באזרחים גרמנים, שנכלאו במדינות המערב. מטרה זו קבעה את הבחירה של אסירים יהודים (משפחות שלמות, ככלל) אשר גורשו לברגן-בלזן ושהיו, לעת עתה לפחות, פטורים מהשמדה: אזרחים ממדינות אויב או מדינות נייטרליות, מחזיקי תעודות פלסטינה, נציגי מוסדות יהודיים חשובים וכו'. התקווה להיות חלק מתכנית חילופין ובכך בסופו של דבר להשתחרר, יושמה למעשה רק עבור כמה אסירים בודדים.

בגלל התפקיד המיוחד של ברגן-בלזן כמחנה מעצר עבור בני ערובה יהודים שעומדים להיות מוחלפים, תנאי החיים של האסירים היו בתחילה טובים יותר מאשר ברוב מחנות הריכוז האחרים: בני הערובה היו אמורים להיות בחיים, כדי שיוכלו לשמש לחילופין, ומצבם הגופני שלהם לא היה צריך להעיד על התנאים המחפירים של החיים במחנה ריכוז נאצי. "האסירים המוחלפים" הורשו גם להביא מטען איתם ולהשתמש ברכושם במחנה.

בניגוד כמעט לכל מחנות הריכוז האחרים, האסירים היהודים בברגן-בלזן לא היו צריכים לחיות לפי הכללים הרגילים במחנה כלשהו, אלא במקום זאת, בהתאם למה שנקבע על ידי הסייס לגבי מעמדם המשפטי האישי והמורשת הלאומית; הם שוכנו בכמה מחנות-משנה שהיו להם חוקים משלהם. הילדים האסירים חיו בכל מחנות-המשנה האלה. רובם הגיעו לברגן-בלזן עם הוריהם. הילדים שוכנו בצריפי הנשים עם אמותיהם. כאשר הגיעו לגיל 15 הבנים נלקחו לצריפי הגברים, בעוד הבנות נשארו בצריפי הנשים. המשך בעמוד 14

ד"ר תומאס ראהה, ראש המחקר והתיעוד וסגן מנהל אתר ההנצחה ברגן-בלזן

Children in the Bergen-Belsen concentration camp

Dr. Thomas Rahe ,Germany

Among the approximately 55,000 prisoners of the Bergen-Belsen concentration camp who were liberated by British troops on 15 April 1945, there were also about 500 children of all ages. The two youngest children

liberated here were just one day old; they had both been born in Bergen-Belsen on 14 April 1945. All in all, some 3,000 children up to the age of 14 were imprisoned in Bergen-Belsen at various points for various lengths of time – much more than in most other concentration camps.

The main reason for the huge number of children in the Bergen-Belsen concentration camp is its unique position in the Nazi concentration camp system. The Bergen-Belsen camp was set up in early 1943, not as a typical concentration camp but as a detention camp exclusively for specific groups of Jewish inmates who were to be exchanged for German civilians interned in Western countries. This purpose determined the selection of the Jewish prisoners (entire families as a rule) to be deported to Bergen-Belsen who were, for the moment at least, exempt from extermination: nationals from enemy or neutral states, holders of Palestine certificates, representatives from important Jewish institutions, etc.

The hope of becoming part of an exchange programme and thereby ultimately being released was, however, fulfilled for only a few prisoners.

Because of Bergen-Belsen's specific function as a detention camp for Jewish hostages who were going to be exchanged, the prisoners' living conditions were initially better than in most other concentration camps: The hostages were to be kept alive so that they could be used for an exchange and, their physical state should not show the appalling conditions of life in a Nazi concentration camp. The "exchange prisoners" were also allowed to bring luggage with them and to use their possessions in the camp.

Unlike in almost all other concentration camps, the Jewish prisoners in Bergen-Belsen did not have to live under generally valid camp rules, but instead, in accordance with the view held by the SS as to their differing legal status and national heritage, they were housed in several sub-camps which had their own sets of rules. Child inmates lived in all of these sub-camps. Most of them had come to Bergen-Belsen with their parents. Children were housed in the women's blocks with their mothers. When they reached the age of 15, boys were taken to the men's blocks, while girls remained in the women's blocks. Reaching the age limit also meant that most of them were liable to forced labour. Another grouping by age enforced by the SS was equally important for those concerned: Children under the age of 3 and their mothers did not have to be present at the general roll-call. They were counted separately, standing next to their blocks or next to their beds (in their blocks).

Despite its unique function, the Bergen-Belsen concentration camp was under the command of the SS from the very beginning. From the spring of 1944, they started to bring other groups of Jewish and non-Jewish prisoners to Bergen-Belsen who had nothing to do with the planned exchange of prisoners. This led to a steep decline in living conditions in the camp. In this context other children were brought from other camps to Bergen-Belsen. The majority of them were Jewish children, but also children of non-Jewish Polish women came to Bergen-Belsen since autumn 1944. Mainly in February and March 1945 female Sinti and Roma (Gypsies) also were deported to Bergen-Belsen with their children.

Sick and pregnant women whom the SS classified as unfit for work were also transferred to Bergen-Belsen systematically from other camps, so that the number of births in Bergen-Belsen started to rise. All in all, at least 100 births occurred in Bergen-Belsen. The majority of these new-born prisoners had no chance of survival.

When the detention camp was dissolved in the beginning of April 1945 nearly all children who were living in this sub-camp were brought out of Bergen-Belsen together with their relatives by train transports so that they were

אכן ממשיכה השושלת

לספר עדויות מצמררות על מסע הייסורים, הסבל וההישרדות, ועל החיבוק והסיוע לו זכו מהקהילה היהודית שהתגבשה במקום, יחס שעורר בקרבם את התחושה כי יש תקווה לעתיד טוב יותר.

והנה, 60 שנה מאוחר יותר, ביום הגיעי לטקס במחנה ברגן-בלזן, נולדה נכדתי (שלא במועד המתוכנן). התרגשתי מאד מהאירוע, מלווה בתיסכול על אי נוכחותי לצידה. בספר המבקרים רשמתי: "אני, מרים בסמן, בת לפליטי שואה. היום, במדינת ישראל, נולדה נכדתי, ומבחינתי זה עם ישראל חי! האנשים שקראו את הכתוב, התרגשו.

עד היום אני מלאת התרגשות בהיזכרי במעמד זה: מכאן - מחנות שנועדו להשמדה טוטאלית של העם היהודי ושחזונם לא צלח; ומנגד - מדינת ישראל בה מתקיים העם היהודי. להוריי פליטי השואה - ברכה ויוסף לוינובסקי ז"ל, שאמנם לא זכו לראות כמו עיניהם כי אכן ממשיכה השושלת - קם דור המשך שני ואף שלישי פה בארצנו.

מרים בסמן

באפריל 2005 צורפתי למשלחת הישראלית לטקס בברגן-בלזן לציון 60 שנה ליום השחרור. ראיתי בביקור זה זכות גדולה וחובה גדולה. יחד עם זאת התלבטתי קשות, מאחר ובתי הבכורה דורית עמדה ללדת את בתה ונכדתי הבכורה. מועד הניתוח הקיסרי נקבע לימים ספורים לאחר שובנו המתוכנן, ולכן החלטתי לנסוע עם המשלחת.

הנסיעה לוותה בהתרגשות רבה: המודעות לכך שלראשונה אני מבקרת במקום שבו נולדתי, מחנה העקורים שאסף אליו את פליטי האודים האובדים באירופה. בין חברי המשלחת היו אנשים שחוו על בשרם את הנורא ביותר ונפתחו

יום השחרור שלי במחנה ברגן-בלזן

מסוגל לעמוד על רגליי. עשו לי גם חיסוי די.די.טי. זו הייתה ממש הצלה.

העבירו אותי למחנה ברגן, שרק לפני שבוע היה קסרקטין של הצבא הגרמני, ושנמצא במרחק כ-4 ק"מ ממחנה הריכוז של בלזן. האנגלים הפכו אותו לכית-חולים והעבירו לשם את כל החולים.

את הצריפים במחנה בלזן שרפו מחמת הסכנה של התפשטות מחלות וכינים.

על אף כל האמצעים שנגקטו, כולם נוגעו בטיפוס בהרות. זוהי מחלה קשה מלווה בהופעות של חום גבוה, שלשולים וכאבי בטן. בגלל המחסור במבנים מתאימים, השכיבו אותנו באורות של סוסים. שכבנו שם כמעט ללא תרופות, והחום הגבוה גרם להזיות.

יחד עם זאת יש לציין כי מאז החיסוי לא רחשו עלינו כינים. בכל אורווה היו רופא ואח. התרופה היחידה שקיבלתי הייתה כינין להורדת החום.

בכל זאת מצבי הדרדר והלך, הפכתי לשלד עצמות. מגופי נותרו רק עצמות ועיניים. כך שכבתי שבועות, עד אשר החום ירד.

בכל לילה מתו אנשים שלא הצליחו להתגבר על המחלה ועל החולשה הגופנית. אני התגברתי והתחלתי לחוש סימני החלמה ראשונים. מחשבותיי שבו אליי. זה היה סימן בולט שאני שב לאיתני, אולם לא הייתי מסוגל לשבת או לעמוד. רגלי כשלו וחלף עוד זמן רב עד שהתאוששתי לגמרי.

לאט הצלחתי לגלגל עצמי בתוך המיטה. לא האמנתי שאצליח לרדת ממנה אי-פעם, אך הטבע עשה את שלו. כוחות נעלמים השיבו לי את הרצון לחיות, ובזכותם ניצחתי את מלאך המוות.

מיום פרוץ המלחמה עברו עלי שש שנים של עבודות כפייה, של חיי גטאות ושל שיעבוד במחנות ריכוז והשמדה, אך יותר מכל נצרב מחנה ברגן-בלזן כהתגלמות הגיהנום עלי אדמות.

זאב פישלר

חמישה-עשר באפריל 1945 היה היום שכונה "יום השחרור".

איש לא האמין כי הגיעה הגאולה. פחדנו שזאת עוד תרמית של הגרמנים. חשבנו שהם מתחפשים לאנגלים לצורך מזימה נוספת.

מתוך המכוניות האנגליות הכריזו ברמקולים בכל השפות והפצירו בנו להאמין להם כי הם באו לשחררנו. האנגלים חבשו על פניהם מסכות גז, מכיוון שלא יכלו לשאת את ריחות הריקבון באזור כולו.

הם לקחו בשבי את כל הצוות הגרמני שהיה במחנה, כולל המפקדים קרמר ואירמה גרזה הידועים לשמצה. זכינו לראותם מובלים למעצר בתוך מבנה שהיה תחת שמירה של חיילים אנגלים. שם נכלאו מאחורי סורג ובריח עד הבאתם לדין.

עד אז הם נאלצו לעבוד בניקוי המחנה ובגרירת אלפי הגויות שעדיין נותרו בשטח, אולם הם - בשונה מאיתנו - נעזרו בעגלות. הפעם אנחנו ראינו אותם בקלונם. חפויי ראש שרכו דרכם אחרי העגלות העמוסות גויות משעות הבוקר עד רדת הלילה. עם-האדונים הפכו לקברנים. יש לציין שהם עשו את עבודתם בדייקנות האופיינית לאבירים הטבטונים המטומטמים. גם אם נתעוררו בליבנו רגשות זעם ונקם, לא יכולנו לקום נגדם. רוחנו עוד הייתה כנועה ונטולת חיים.

באותו ערב של יום השחרור העלו קבוצות אנשים במחנה מדורות, לאחר שפרצו מחסנים והוציאו שקי קמח. הם לשו את הקמח במים מזהמים ואת הבצק קלו על האש. היה זה ממש אסון - מי שניצל והצליח להחזיק מעמד עד כה בתופת של הגרמנים, גווע עתה לעיני כל ללא רחם.

האנגלים לא הצליחו להשתלט על המצב. בימים הראשונים הם נתנו לנו קופסאות בשר משומר וממתקים, אלא שנדיבות ליבם ושפע המזון הכבד הביאו למוותם של רבים, כ-15,000 איש תוך שעות ספורות. בלילה הראשון לשחרורנו כל הזמן פלינו כינים שלא הניחו לנו לישון.

אחרי שלושה ימים באפס-מעשה קיבלתי פתאום חום גבוה. עובדי רפואה רחצו אותי כפי שרוחצים מת, מפני שלא הייתי

נסיעה אחת שני דורות

שוש ענבר

כשהגענו נאלמתי דום מהמראה. שום ביתן, שום סימן, רק חלקות עשב חום עם שלטים עליהם חקוקים מספרים 50,000, 10,000, 3,000 וכו'. אז לראשונה אמרה לי אמא: "שושי, אלה קברי האחים שראית בטלוויזיה בסרט על שחרור המחנה. הקלציון של השלדים והסיד ששפכו עליהם אינם מאפשרים לדשא להיות ירוק יותר." בפעמתי מגודל המעמד, ורק אז הבנתי כמה חשוב לספר הלאה ולא להעביר קו על השואה האיומה.

כולם הניחו פרחים על החלקות, ואמא ואני הנחנו ביחד זר מטעם מדינת ישראל בטקס. לאחר שהנחנו את הפרחים, לראשונה החלה אמא לדבר. לדבר על הריח הנורא, על הרעב הכבד, על הגעגועים הביתה ועל הכל.

תוך כדי דיבורה נכנסנו למוזיאון עם מי שהיה נשיא גרמניה דאז, פון-וייציקר, ואמא הרימה את קולה וצעקה: "זה לא שחזור נכון! איפה המשרפה? איפה בית החולים?"

כאישה דעתנית היא לא ויתרה. פון וייציקר הקשיב לה היטב ונתן מיד הוראה לתקן את הטעון תיקון. ואני שותקת כל הזמן, שרויה במצוקה קשה כשאני רואה את אמי הגיבורה כמעט נשברת באחד הרגעים הנדירים, שבהם שמעתי את אמי צועקת מעומק ליבה בגרמנית שוטפת.

לקחתיה למכונית, הבאתי לה קפה ואז היא אמרה לי: "תקשיבי שושי, את לא יודעת מה היה פה..." היא התחילה לספר וסיפרה כל הנסיעה, כל הלילה וכל היום שלמחרת. כנראה חשבה שבתור הבכורה אוכל לספוג יותר טוב מאחי את הסיפורים על כל מה שעבר גם על משפחתה.

היום אני יודעת יותר, אני מרצה, מספרת וממלאת את רצונה, אבל הזיכרון של אמא ושלי ככובעים של לבן וסגול חרוט במוחי כבר 21 שנה.

בתמונות: שוש ענבר ואימה מלכה וייס-גנץ ז"ל באתר מחנה ברגן-בלזן

לפני 21 שנים שימשו הורי כשליחים דיפלומטיים בגרמניה. תמיד שאלתי אותם: איך ניצולי שואה נוסעים לגרמניה? תשובתם הייתה - זה הניצחון שלנו. שיראו אותנו, שיראו שלא עזר להם ולא הושמדנו.

אמא הייתה אז בגילי כיום (63) והיא ביקשה ממני לבוא אליהם לקראת יום השואה, כיון שבאותו היום חנכו את המוזיאון בברגן-בלזן ויש נסיעה מאורגנת מטעם השגרירות. היא לא הודתה בזה שקשה לה (כמו לכל הניצולים) וביקשה שאצטרף. לא היססתי לרגע ובאתי.

עד אז לא שמעתי הרבה מאמא על קורותיה. כמה פרטים יבשים וזהו. במיטב מלבושינו ושני כובעי ברט נסענו מבון ברגן-בלזן, מרחק של 8 שעות ואמא לא מדברת. רק מעשנת ומסתרקת. לא שאלתי שאלות, ידעתי כי היא תספר בעצמה במועדה. רק שאלתי: מדוע כובעים? התשובה: בכית קברות חובשים כובע.

ברכה גילאי

בראשית 1946 העניקו הבריטים אלף אשרות כניסה לארץ-ישראל עבור ילדים ונוער. אני הייתי בין הילדים האלה.

בפרנקפורט נאספו כל הילדים ומשם יצאה רכבת שהסיעה אך ורק אותנו. על הרכבת היה שלט גדול "אנו עולים ארצה". הגענו למרסיי שבצרפת, שם עגנה האוניה "שמפוליון".

ערב לפני העלייה על האוניה היה ערב פסח. ערכו לנו סדר פסח תחת כיפת השמיים ושם שרתי סולו את השיר "מעל פסגת הר הצופים". ביום שאחרי, עלינו על האוניה, שהפליגה לטוניס, משם לאלכסנדריה שבמצרים ומשם לנמל חיפה.

כאשר ירדנו מהאוניה, נתנו לכל אחד תפוז. היה זה התפוז הראשון במולדת. לזכר החוויה הזאת כתבתי את השיר הזה:

פסח ראשון של חרות ואחרון בגלות

אלף ילדים, אלף יתומים,
מסובין מתחת לאלפי כוכבים,
אלף שאלות בלבם מנקרות,
"מותר כבר גם לנו בחופש לחיות?"

שירה אדירה מתגלגלת כמו גל,
האוניה עוגנת ומחכה בנמל,
כאיש אחד קוראים בספר ההגדה
אף שעדיין לא קלטו את שפתה.

מתוך ההמולה בוקעות מכל פינה
ארבע הקושיות של "מה נשתנה",
שוב אביב ופסח, כמעט כמו פעם,
אנא אלוהים תשמור נפשם מרעם!

פתאום הס ושקט ומרחוק שומעים
שירת יחיד של "מעל פסגת הר הצופים"
געגועים ותקווה זו בזו שזורים
ובעיני רוחם את ירושלים רואים.

הסדר תם ועם שירת "התקווה"
אוחז כל אחד במזוודה הקטנה,
הרגליים צועדות בשורות לנמל
ורוח מלטפת את ראשם מעל.

אלף ילדים ספונים על אוניה,
זו להם יציאת מצריים השנייה,
מולדת חדשה מחכה מעבר לים,
שוטי ספינה עד יגיעו לשם.

אבא שלי נשאר מסור ללא לאות לניצולי בלון שלו למשך שארית חייו. הוא היה פופוליסט באופן אינסטינקטיבי שלימד אותי להוקיר את כבודם של הנזקקים. הוא לימד אותי כי הזיכרון הוא מקור של כוח, שחמלה חייבת להיות אוניברסלית, וכי חוכמה נלמדת ואינה ניקנית. הוא לימד אותי כי האהבה לעם היהודי הוא היסוד החשוב ביותר של מנהיגות יהודית, וכי עמידה על עקרונותיך היא עקרון בפני עצמו.

According to British Foreign Office documents, my father was considered an "extreme Zionist" and a "dangerous troublemaker."

"The difficulties our authorities have had in dealing with Jewish DPs in the British zone," one senior British official complained, "are directly attributable to him."

In August 1945, the JDC director in Belsen reported that "Rosensaft, a veritable Jewish Lincoln, is a national leader but is always incurring the wrath of the Army officials here. He is always threatened with arrest. Rosensaft had been a labor organizer in Poland and has a tremendous following here. He thinks nothing of flaunting military regulations repeatedly."

My father's goal was the survivors' cultural, social and political rebirth. Under his leadership, Belsen had schools, a hospital where more than 2,000 children were born, a rabbinate, a Yiddish newspaper, Undzer Shtimme, two theater companies, a library, sports clubs, and a Jewish police force.

My parents married in 1946, I was born in Belsen on May 1, 1948, and we left Belsen when the DP camp was closed in the summer of 1950. My father remained

בהלוויה שלו בבוקר שלפני יום כיפור, אמר עליו ידו אלי ויזל: "יום אחר יום, מהבוקר עד מאוחר בלילה... רוחו זהרה באש שלנו. מעטים קידשו את השואה כפי שהוא עשה. מעטים סבלו כפי שהוא סבל. מעטים אהבו את קדושי השואה כפי שהוא אהב."

tirelessly devoted to his Belsen survivors for the rest of his life. He was instinctively a populist who taught me to respect the dignity of those in need. He taught me that remembrance is a source of strength, that compassion must be ecumenical, and that wisdom is learned, not bought. He taught me that a love of the Jewish people is the most important element of Jewish leadership, and that standing up for one's principles is in itself a principle.

At his funeral the morning before Yom Kippur, his friend Elie Wiesel said of him, "Day in, day out, from morning until late at night ... his spirit glowed in our fire. Few sanctified the Holocaust as he did. Few suffered it as he did. Few loved its holy martyrs as he did."

Thirty-six years after his death, he remains my teacher, my role model and my inspiration.

Yossel Rosensaft: Fiery Leader

Menachem Z. Rosensaft, New York

When the surviving remnant of European Jewry, the She'erit Hapletah, emerged from the Nazi death camps in the spring of 1945, they did not wait passively for others to determine their fate. Instead, they wrested control over their lives from their liberators in Bergen-Belsen and the other Displaced Persons camps throughout Germany and Austria.

My father, Josef (Yossel) Rosensaft, who died suddenly on Sept. 10, 1975, was the fiery personification of the indomitable Jewish Holocaust survivors. At Belsen, the largest of the DP camps, he created, in the words of British journalist S. J. Goldsmith, "out of misery and chaos, the first Jewish autonomous community in

modern times, a kind of miniature republic."

Born Jan. 15, 1911, in Bedzin, Poland, my father was wounded by three German bullets on June 22, 1943,

כאשר שרידי הניצולים של יהודי אירופה, שארית הפליטה, יצאו ממחנות ההשמדה הנאצית באביב 1945, הם לא חיכו בפאסיביות לאחרים כדי לקבוע את גורלם. במקום זאת, הם "קרעו" את השליטה על חייהם מידי המשחררים של ברגן-בלזן ושל מחנות העקורים ברחבי גרמניה ואוסטריה.

while diving from an Auschwitz-bound train into the Vistula River. He escaped yet again from a labor camp the following March, only to be recaptured six weeks later; survived many months in the notorious Block 11, the "Death Block" of Auschwitz; was deported from there to two other camps; and arrived at Belsen on a death march shortly before its liberation on April 15, 1945.

From 1945 until 1950, my father headed both the Jewish committee that administered the Belsen DP camp and the Central Committee of Liberated Jews in the British Zone of Germany. Leo W. Schwarz, an official of the American Jewish Joint Distribution Committee, wrote that during April and May of 1945, my father became recognized as the undisputed leader of the Jewish DPs of Belsen, "leaving nothing undone to assist his people. When the British military were selecting a limited number of the sick for convalescence in Sweden, he interceded for members of families who were again being separated. With an unflinching nose for German and Hungarian collaborationists, he hunted

down dozens who had concealed themselves among the liberated."

As my father explained 20 years after the liberation, "Our feelings and ideas, unfortunately, were at variance with the political climate in 1945, and the calculations

אבי, יוסף (יוסל) רוזנפוט, היה התגלמות הלהט ללא-חת של ניצולי השואה היהודים. מ-1945 ועד 1950, אבי עמד בראש הוועד היהודי של מחנה העקורים בלזן ובראש הוועד המרכזי של היהודים המשוחררים באזור הבריטי של גרמניה.

of those who held our fate in their hands. There were political factors in Germany that attempted to deny the Jewish character of the problems, which confronted the world as a result of the Hitler catastrophe. They sought by all means at their command to loosen the strong grip that Jewish pain and suffering and the tragic Jewish situation had on world conscience."

My father successfully represented the survivors' interests in a series of confrontations with the British military authorities. In May of 1945, he frustrated an attempt to resettle several thousand Jewish DPs from Belsen in other camps in northern Germany where conditions were significantly inferior, a defiance for which he was put on trial before a military tribunal and ultimately acquitted. The following year, when the British sought to bar thousands of additional Polish Jewish refugees from the British zone, my father and his colleagues openly disobeyed the military government by giving them sanctuary in Belsen.

He repeatedly and publicly criticized the British government's anti-Zionist policies. In early 1946, he told the Anglo-American Committee of Inquiry on Palestine that if the survivors would not be allowed to go to Palestine, "We shall go back to Belsen, Dachau, Buchenwald and Auschwitz, and you will bear the moral responsibility for it."

we will launch a Teacher tube channel to view the interviews and academic curriculum matched to the histories. The information can be found at: tnholcom.org.

Nine years ago, we set about to create a Holocaust Memorial in Nashville.

Our vision was to remember and honor those who had attachments to our community. We raised funds from the entire Nashville community, and created a place of memory and reflection. A self guided audio tour was designed for the site. I discovered the technology during a visit to Israel. The site has three main areas. The first has the names and countries where each of our survivors and their families originated. The second stop provides some thoughts for reflection and action. The third area is a substantial plaza hosting 12 large memorial walls where the names of loved ones are inscribed. For some, whose names are on the walls, this is the only place to be remembered and recognized. Memorial pebbles are regularly left at the bases of the walls.

The focal point of the plaza is a large sculpture, entitled the "Book of the Jewish People". The core of the book is strong but the pages are torn with remnants barely hanging on to depict the journey of our families. The site hosts many commemorations, school, community and church groups each year. Shortly we will launch

an archival component to the Memorial. To learn more about the Memorial and archives, please visit: NashvilleHolocaustMemorial.org.

In my office I display a photo of my fellow "miracle" babies taken outside of the Glyn-Hughes hospital where we were born. This legacy has inspired me to become involved in social justice work locally, nationally and internationally. I am gratified to have contributed to the field of Holocaust Education and Memory in an area with few Jews and even fewer survivors. Today, we are parents and grandparents and many of our loving parents have passed away. We understand the responsibilities and implications involved in remembering and reconnecting

החזון שלנו היה לספר על השואה על ידי זכירה ומתן כבוד למי שהיה קשור לקהילה שלנו. מוקד הכיכר הוא פסל גדול בשם "ספר העם היהודי". הליבה של הספר היא חזקה אך הדפים קרועים עם קצוות תלויים כשארית המתארת את המסע של המשפחות שלנו בשואה.

our unique history as well as insuring that it is transmitted in an accurate manner. I hope we continue to recognize, accept and prove worthy of this legacy.

series of 77 black and white photographic portraits and biographies. Each portrait was nearly one meter square. The exhibit traveled to public areas, museums and universities. I was invited to take the exhibit to Warsaw, Poland where it premiered with the Chief Rabbi of Poland and both the American and Israeli Ambassadors

המורים שלנו אמרו לנו עד כמה חשוב ביקור של ניצול שואה כדי ליצור השפעה. אבל עמדנו בפני האתגר של הניצולים זקנים, אשר לא יכלו עוד לבקר בכיתות. התשובה שלנו היתה ליצור יוזמה חינוכית מגוונת שכותרתה "להמשיך לחיות: דיוקנאות של ניצולים ומשחררים מטנסי". השלב הראשון של "להמשיך לחיות" הפך לסדרה של 77 צילומי דיוקנאות בשחור ולבן וביוגרפיות. כל דיוקן היה בגודל של כמעט מטר מרובע. התערוכה נדדה בין מקומות ציבוריים, מוזיאונים ואוניברסיטאות ברחבי המדינה.

in attendance. The exhibit moved on to Auschwitz.

"The Living On" exhibit brought such acclaim that we created additional ways to show the images. We published a book that included maps where each survivor lived before the war and the camps in which they were prisoners. We created a documentary film. And we developed a comprehensive web-site. This year

A Bergen Belsen Legacy

Felicia Figlarz Anchor, Nashville, Tennessee

Nashville, Tennessee is thousands of miles and a world away from the mass graves at Bergen Belsen. No matter where we live the location is embedded in our common heart. On April 15, 1945 my mother, Genia Aronowicz and her mother, Hannah were liberated there. The journey, which began in Lodz, Poland, the Lodz Ghetto, Auschwitz and Bergen Belsen took another dimension when they

were transferred to the Belsen Displaced Persons' camp. They came to realize they were the sole survivors of their large family. A wonderful new life began when my mother met, fell in love and married, Iczek Figlarz from Czestochowa, the lone survivor of his family. In August of 1946, they became one of the 1,000 marriages that

בספטמבר 1947 כשאבי עמד על שרפרף והביט לתוך בית החולים גלין-יוז כדי לראות את הפרצוף הזעיר שלי, הפכתי לאחת מבין 2,000 הילדים שנולדו שם. החיים שלי היו נס כמו כל אלה מאיתנו שבאו לעולם כשהם מיטלטלים על גבי זיכרון המוות והיו נחושים בדעתם להתחיל מחדש.

took place in the camp that year. In September of 1947, as my father stood on a stool and gazed into the Glyn-Hughes Hospital, I became one of the 2,000 children born there. My life was a miracle like the others of us who came into a world that teetered on the memory of

death and was determined to begin anew.

Eventually, we came to America. My parents worked hard to create a new life, including the birth of my two sisters: Susan and Marilyn. We lived in Toledo, Ohio, a middle size town with few survivor families. We did not have a strong emotional or support system and had to quickly adjust to the American way of living. My parents never spoke about what had happened to them or their families. I grew up with a vague sense of loss and sadness but could not say why.

In 1969, I married my high school sweetheart, Ken, and we moved to Nashville, Tennessee. Nashville had a small Jewish population and an even smaller survivor population. Little was mentioned of the Shoah until 1984 when I attended the Gathering of Holocaust survivors in Washington DC. There I became aware of the unique history of Bergen Belsen and the responsibility to transmit and honor this history. An invisible thread centered in Bergen Belsen was pulling me closer to my origins. I began to think about my own large family that was exterminated and my obligation to remember and dignify their memory. I understood this synergy had to extend beyond my family. As my knowledge grew and I realized the tragic reality concerning human beings, capacity for atrocity, the more I believed that I had to be involved in creating a different future.

The Tennessee State Legislature created the Holocaust

רק בווישינגטון, בכנס בין-לאומי של ניצולי שואה, נהייתי מודעת להיסטוריה הייחודית של ברגן-בלזן. זה היה שם כאשר התחלתי להבין כי האחריות להפיץ ולכבד את ההיסטוריה הזו מוטלת על הידיים והלבבות של אלה שהיו תקוות הניצולים לעתיד - ילדיהם. חוט בלתי נראה שמרכזו במחנה ברגן-בלזן משך אותי קרוב יותר אל מוצאי.

Commission 25 years ago. The Governor appoints the members. It has been my honor to serve as Chairman of the Commission for the past 15 years. The Commission has reached every part of our state with continuous Holocaust education programs, workshops, speakers and exhibits. Tennessee has six million inhabitants and so it is significant to make a comparison. We raise awareness about the talent, skill and abilities lost in the Shoah and the parallel when we consider what a complete destruction of our own state would mean. Many of our participants have never met anyone who is Jewish until they come in contact with us.

Our Teachers told us how important a visit from a survivor was to create an impact about the Shoah. But we faced the challenge of aging survivors who could no longer visit classrooms. Our answer was to create a multifaceted educational initiative entitled "Living On": Portraits of Tennessee survivors and "Liberators".

We worked vigorously to identify every survivor and US military liberator living in the state. We traveled across Tennessee with a team that included a professional photographer, an interviewer and a videographer. In our search, we found two individuals who were liberated in Bergen Belsen. The first phase of "Living On" became a

הגעה למגבלת הגיל הזה פירושה היה שרובם היו מועמדים לעבודת-כפייה. עוד קבוצת גיל שנאכפה על ידי הסייס היתה חשובה באותה מידה: ילדים מתחת לגיל 3 ואמותיהם לא היו צריכים להיות נוכחים במסדר הכללי. הם נספרו בנפרד, בעומד ליד הצריפים שלהם או ליד המיטות שלהם בצריפים שלהם.

למרות שמילא פונקציה ייחודית, מחנה הריכוז ברגן-בלזן היה תחת פיקודו של הסייס מההתחלה. החל באביב 1944, הם החלו להביא קבוצות אחרות של אסירים יהודים ולא-יהודים לברגן-בלזן, אשר לא היה להם שום קשר עם החילופים המתוכננים של אסירים. זה הוביל לירידה חדה של תנאי החיים במחנה. בהקשר זה הובאו לברגן-בלזן גם ילדים אחרים ממחנות אחרים. רובם היו ילדים יהודים, אולם גם ילדים של נשים פולניות שאינן יהודיות הגיעו לברגן-בלזן מאז סתיו 1944. גם נשים משבטי הצוענים סינטי ורומה גורשו לברגן-בלזן עם ילדיהן בעיקר בחודשים פברואר ומרס 1945.

גם נשים חולות והרות אשר הסייס סיווגו כבלתי כשירות לעבודה הועברו באופן שיטתי ממחנות אחרים, ולכן מספר הלידות בברגן-בלזן התחיל לעלות. בסך הכל, לפחות 100 לידות התרחשו בברגן-בלזן. למרבית אלה שנולדו כאסירים לא היה סיכוי לשרוד.

כאשר מחנה המעצר חדל לתפקד בתחילת אפריל 1945, כמעט כל הילדים שגרו במחנה-משנה זה הוצאו מברגן-בלזן יחד עם קרוביהם במשלוחי רכבות, כך שהם שוחררו בשלושה מקומות שונים בסוף אפריל ובתחילת מאי 1945.

כאשר אתר ההנצחה ברגן-בלזן הוקם כמסד פעיל עם צוות משלו בשנות ה-80 המאוחרות, היה ברור כי התייעוד של הגורל המיוחד של הילדים האסירים במחנה הריכוז ברגן-בלזן יהיה אחת המשימות החשובות ביותר - מבחינה פדגוגית, כמו גם מנקודת מבט היסטוריוגרפית. אברהרד קולב, במחקרו היסודי על ברגן-בלזן שפורסם בשנת 1962, לא עסק במפורש בילדים האסירים בברגן-בלזן, ולא היה כל מחקר היסטורי אינטנסיבי על ילדים במחנות ריכוז נאציים. אתר ההנצחה ברגן-בלזן והצוות שלו היה צריך להתחיל מחקר היסטורי משלו לגבי היבט זה של ההיסטוריה של ברגן-בלזן.

הצעד הראשון היה לאסוף באופן שיטתי דיווחים מפי ילדים ניצולי ברגן-בלזן. פירושו של דבר היה גם לערוך ראיונות עם ילדים ניצולים ממחנה הריכוז הזה, כי רבים מהם לא האמינו בעצמם שהם עדי ראיינה חשובים. הרוב המכריע של הילדים הניצולים מעולם לא כתבו על חייהם במחנה הריכוז. הראיונות היו ועדיין הם הדרך ההולמת לאסוף את הזיכרונות האלה ולאפשר לנו לענות על שאלות בנוגע למצב הייחודי שלהם ולהתנהגותם במחנה הריכוז: איך התפתחו היחסים שלהם עם הוריהם וקרובי משפחה אחרים במחנה הריכוז? איך הם ניסו להתמודד עם הרעב הקיצוני ועם חוויית המוות? אילו משחקים הם שיחקו במחנה הריכוז ומה הייתה המשמעות שלהם עבורם?

מאז שנת 1999 הצליח אתר ההנצחה ברגן-בלזן לנהל ראיונות וידיאו עם ניצולי מחנה הריכוז. מאז התקיימו יותר מ-80 ראיונות עם ילדים ניצולי ברגן-בלזן. ראיונות וידיאו אלה היו גם בסיס לתייעוד מפורט על גורלם של הילדים במחנה הריכוז ברגן-בלזן עבור תערוכת הקבע החדשה של אתר ההנצחה ברגן-בלזן שנפתחה בשנת 2007. היום רוב הקשרים האישיים של אתר ההנצחה ברגן-בלזן עם ניצולים הם קשרים עם ילדים ניצולים אשר יאפשרו לנו להמשיך את החלק המיוחד והחשוב הזה של עבודתנו.

תרגום: איא

ציפי קיכלר

איפה היה אלוהים? שכח אותנו?

הרי בחר בנו, ביהודים, אפילו כתוב בתורה.

ואני חושבת שאני זו שבחרת, או לא בוחרת בו. הרי ניתנה לי זכות הבחירה, לא? ההורים שלי ז"ל, שרידי השואה, לא התייחסו מילולית לשאלה זו. אמא בשה נהגה להדליק נרות שבת, כל ליל שבת, באדיקות.

אמא בשה לא האמינה באדם!

תמיד אמרה לי: "אל תאמיני לאנשים. במיוחד אם הם מתייחסים אליך יפה. הם בטח צריכים ממך משהו. תיזהרי".

אמא היתה לי צוק איתן, בטוח ומוגן. ואבא? אבא לאון האמין גם וגם. בבית כנסת "רמה" בתל-אביב, בחגים, היה לו מקום קבוע, שקנה בכסף. בחגים, אמא ואני ליווינו אותו לבית הכנסת ביראה גדולה. הריח המיוחד של בית הכנסת עדיין נודף בי.

וכשהלך מאיתנו, בני לאון עלה לתורה ביום בר המצווה שלו - באותו בית כנסת. אמונתו חדרה בי. אבל מה - אבא מאוד האמין באדם.

לכל אחד האמין וכל אחד היה נשפט אצלו לכף זכות. איש אוהב ורך היה אבא שלי. רגיש ונוגע. גם תחושה זו חדרה בי. ואני? הייתי נאלצת למצוא את הנשמה שלי בתוך הבלגן הזה: אמונה באלוהים? אמונה באדם? כדי למצוא שלווה בחרתי בשניהם. שלא יעלבו.

מה אתה אומר, אלוהים שלי?

תשמע, אני מאוד מאמינה בך. מתפללת אליך. מוצאת מזור בפרקי תהילים. מדליקה נרות שבת כמו אמא, בפמוטים שלה.

מרכיזה את תורתך בהרצאותי, ובעבר הייתי מורה לתני"ך בבית הספר. למדתי כבר-אילן ורבים מחברי הם שומרי מצוות. אני גם מתווכחת איתך. לעיתים כועסת עליך. שואלת אותך שאלות ומטילה ספק בהתנהגותך. כן, לא הכל מקובל עלי. אתה כל-יכול? אתה שמימי ובלתי מושג? ואולי אתה אנושי?! אפשר לגעת בך? לפעמים אני בוחרת בך, לפעמים ממש לא. אני חושבת שגם בחיים אנו, בני האדם, מיטלטלים בין כן ולא, שחור ולבן, טוב ורע, מלחמה ושלום, אהבה ושנאה, נאמנות ובגידה ...

עלינו לעשות בחירה. יום יום. לא אתה הבוחר. אני הבוחרת.

כן, אני כועסת עליך. איפה היית בשואה?

למה נרצחו בני משפחתי?

למה לא זכיתי לסבא וסבתא?

למה אני נושאת את הייטיקיי המזעזע הזה על לבי כל השנים? למה ולמה ולמה...

אני גם מודה לך.

תודה לך שאמא ואבא שרדו.

תודה לך שמצאו זה את זה וידעו אהבה.

תודה לך שבאתי לעולם.

יש לי שלושה ילדים, שני נכדים ושלישי בדרך.

תודה לך שמצאתי דרכי בשליחות כה חשובה.

תודה לך שכולנו בריאים. שיש לנו מדינה חופשית ונהדרת. תודה, תודה, תודה.

נו, אז מי אומר שאי אפשר לחיות גם וגם?

אפשר ועוד איך.

להיפך - כך נכון. לא לקבל הכל כמוכן מאליו. יש לשאול, להטיל ספק, לחקור, ללמוד, להתפתח. מילת המפתח: בחירה.

איפה היה אלוהים בשואה? חברי היקר, אריה ברנע, לימד אותי לענות בשאלה:

איפה היה האדם?!

הדור הרביעי Fourth Generation

Omer Pimontel, Singapore

My name is Omer Pimontel. I am 11 years old and I'm a great grandson of two holocaust survivors - Tony & Josef Dreilinger - my great grandparents.

The first time I heard the truly amazing stories of the holocaust I was amazed by how much they've gone through in their life and I'm not saying it for them - I'm sure every single holocaust survivor has a special story waiting to be told.

Josef and Tony met in a small building in Bergen-Belsen at age nineteen and married in the same year. Then at 1946 they had their first son (Pinchas Dreilinger). Then they went to Israel

and had their second son in 1950 (Mully Dor-Dreilinger)

Three years ago, in 2008, I went with my family and my great grandparents to the annual holocaust ceremony and we lit a beacon. It was a really special moment because a few months later we left Israel and went to Singapore for three years. Coincidentally & sadly it was Josef's last time lighting a beacon because in September 2008 he died from brain cancer.

Now Tony Dreilinger is 85 years old with one brother, two sons, four grandsons, two granddaughters, two great granddaughters, and four great grandsons.

האחד בספטמבר

לזכר אמי, ציפורה (צלה לבית פינקלשיין) פוסלושני

פגשת את אבא חיים-חמו-חיימלה.

ושוב היו לך אב ואח, וחבר קרוב ואהבת עולם. ויחד בניתם בית

והולדתם ילדים וזכיתם לנכדים והשמחה שכנה בביתכם.

למעלה מחמישים שנה חלקתם את חייכם, ואז קרסו חייך בפעם השנייה. אבא הלך לעולמו, ועולמך חשך.

באחד בספטמבר 2002, לאחר 3 שנים של כאב וגעגועים, הצטרפת אל אבא לעולם שכולו טוב.

ומאז בכל ספטמבר הלב יודע, זוכר ומתגעגע.

שרה גולנדסקי

באוור ניחוח של התחלות חדשות ושל תקווה.

ידי בתוך ידך. ילקוט חדש ונוצץ על כתפי הדקות - יומי הראשון בבית-הספר.

חיבוק ונשיקה וישיהיה בהצלחה". שפתייך ממלמלות תפילה, זרועותייך החובקות ממאנות להיפרד.

ואני טרם ידעתי.

וחלפו השנים ומכיתה לכיתה, מתלמידה למורה, ליוותני אהבתך.

ובכל אחד בספטמבר, כשהסתיימו הלימודים, הגעתי אלייך. סיפרתי לך על יומם הראשון של ילדיי בגנים ובבית-הספר, על תלמידיי החדשים הנושאים עיניהם אלי, המורה. ואת הקשבת וערכת את השולחן, ומאכליך - מנחת אהבה.

אז, כבר ידעתי מזמן.

בת ארבע-עשרה היית באחד בספטמבר 1939. את שמי הבוקר הקדירה עננה של מטוסי האויב. נשאת עינייך לשמיים ולא ידעת כי התחילה המלחמה והסתיימו החיים אשר היכרת. קרם עולמך ואכדו נעוריך ועימם כל אשר ידעת ואהבת...

"והארץ הייתה תוהו ובוהו, וחושך על פני תהום".

שש שנים. ובאביב 1945 - שקטה הארץ.

אל הריסות חייך נשלחה יד אוהבת ושליפה אותך אל החיים.

הסרט "מחכים למולדת"

על מחנה ברגן-בלזן

זכה במקום הראשון בפסטיבל הסרטים היהודי בטורונטו קנדה

מולי דור

טוני ויוסף דריילינגר ומשפחתם שעלו לישראל ומתגוררים ברמת גן, וסם ולילי בלוך ומשפחתם המתגוררים בניו-יורק.

הסרט מתאר את התחייה מחדש המופלאה של חיי הקהילה היהודיים כפי שהתפתחו במחנה ברגן-בלזן לאחר השחרור החל משנת 1945 ועד 1950. לאחר מכן, הוא מלווה את העלייה והחיים כפי שנקמו באומץ ובעוז בישראל ובמקביל בניו-יורק. בסרט רואיינו גם הילדים פני דריילינגר, שנולדו בברגן-בלזן, גיין וגלוריה בלוך והנכדות גיודי בלוך וליאת דריילינגר. בנות הדור השני והשלישי סיפרו על תחושת הגאווה, על תחושת ההמשכיות והאחריות להיות "נרות זיכרון" לניספים. הסרט הוצג ב-500 פעם בכל רשתות הטלוויזיה בגרמניה ובמהדורות הבין-לאומיות של הרשת בלונדון, אמסטרדם וניו-יורק. הסרט זכה לשבחים רבים והוא מוצג דרך קבע ביום השואה הבין-לאומי בגרמניה.

טוני דריילינגר סיפרה, כי שאיפתה להקים קן ומשפחה בישראל, לחיות חיים נורמליים לצד הזיכרון והחובה לספר על הזוועות שעברה בשואה, קיבלו ביטוי כה עז בסרט, עד כי היא קיבלה טלפונים נרגשים מאנשים רבים שהזדהו עימה ומצופים בגרמניה, שנחשפו בפעם הראשונה לעובדה שמחנה ברגן-בלזן המשיך לפעול על אדמת גרמניה בשנים 1945-1950 כמרכז יהודי תוסס וחי. עוד היא סיפרה, כי לאחר שכמעט כל משפחתה נרצחה בשואה, הכוח המניע המרכזי שלה להישדרות ואחר-כך הדחף שלה לחיים היה הצורך לספר את מוראות השואה. הזכייה בפסטיבל הסרטים היהודי בטורונטו ממלאת את ליבה גאווה והכרת תודה לבמאית אנגלה זונטג, שהצליחה ברגישות ובעומק רב להציג את הסיפור המופלא של ניצולי ברגן-בלזן. לצערה, רשתות הטלוויזיה בישראל עדיין לא מצאו לנכון להציג את הסרט.

סרט הטלוויזיה של הבמאית הגרמנית אנגלה זונטג (Angela Sonntag) "מחכים למולדת" (Waiting for the homeland) על מחנה העקורים ברגן-בלזן לאחר השיחרור, זכה במקום הראשון בפסטיבל הסרטים היהודי ה-20 בטורונטו בחודש מאי 2011.

מימין עומד יוסף דריילינגר. משמאלו אחד מתושבי המחנה שבא ללוות את היוצאים לישראל. יושבים מימין לשמאל: טוני וכנחם דריילינגר, ומוריץ ושרה פינגרוט (מוריץ היה החשמלאי של המחנה) עם בנם פיליפ, שהיו שכנים של יוסף וטוני ובאו ללוות אותם. מאוחר יותר הם היגרו וחי בקנדה. פיליפ גר שם היום ומשתתף במפגשים בברגן-בלזן

בפסטיבל הסרטים הוקרנו 118 סרטים שנבחרו מתוך 500 סרטים מ-26 ארצות.

הסרט שהופק בגרמנית ואנגלית עבור רשת הטלוויזיה בגרמניה NDR, מתאר את סיפורן של 2 משפחות ניצולים מברגן-בלזן:

אנגלה זונטג, העתונאית הגרמנית שיצרה את הסרט, כותבת לנו על חוויותיה מהצגת הסרט בפסטיבל בטורונטו קנדה

Last May our film "Waiting for the Homeland" was presented at Toronto Jewish Film Festival in Canada.

For me it was a great experience, the film shown twice in different Cinemas, a lot of spectators watching and being interested.

After the presentation there was always a very intense discussion.

For me the most touching moment was, when a group of women and men came up to me after the first

presentation and told me, that all of them were "Bergen Belsen Babies", born in Bergen Belsen DP Camp. Only a few years ago, one of them started a search at and around Toronto to get in contact with others born in DP Camp.

Angela Sonntag
NDR-Fernsehen/Kultur
LANDESFUNKHAUS NIEDERSACHSEN